

AYTAC XALIQZADƏ
Bakı Biznes Universiteti
a.xaliqzade026@gmail.com

Ünvan : Bakı şəhəri , H.Zərdabi küçəsi , 88a, AZ1122

SƏBA ASC-DƏ UZUNMÜDDƏTLİ AKTİVLƏRİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

XÜLASƏ

Məqalədə SƏBA ASC -dən və uzunmüddətli aktivlərin qiymətləndirilməsindən bəhs olunur. Fəaliyyətinin ilk günündən etibarən “SƏBA”-nın hədəfi istehlakçı məmnunluğu, yüksək peşəkarlıq, təbiətə qayğı ilə yanaşmanı nəzərdə tutan istehal prosesi olub. Bu münasibət hər zaman aktual və diqqət mərkəzindədir. İnnovasiyaların müntəzəm tətbiqi, kənd təsərrüfatı sahəsindəki ən son təcrübələrə əsaslanan yetişdirilmə və becərilmə prosesi şirkətin uğurunun ana xəttini təşkil edir.SƏBA öz şəffavlığı ilə seçilir . Hər il maliyyə hesabatların ictimaiyyətə açıq elan edən Səba-ın uzunmüddətli aktivləri ötən il 54milyon 364 min 342 manat dəyərində olmuşdur.

"SƏBA" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti 1981-ci ildə tikilib istifadəyə verilmiş Dəvəçi Quşçuluq Fabrikinin maddi-texniki bazasının yenidən qurulması sayəsində 1996-cı ildə yaranıb. 2014-cü ilə qədər “Dəvəçi Broylər” adı ilə fəaliyyət göstərmiş və həmin ildən etibarən “Səba” adı altında işini davam etdirib.

Açar sözlər : SƏBA,maliyyə hesabatı , uzunmüddətli aktiv

“SƏBA” Azərbaycanda ən böyük quşçuluq şirkətlərindən biridir.

"SƏBA" ticarət markası ətrafında birləşən müəssisələr “Təbiətdən mətbəxə” konsepsiyasını rəhbər tutaraq Azərbaycan Respublikasında dünya standartlarına tam cavab verən qida məhsullarının istehsalını həyata keçirir. İstehlakçı maraqlarını daim diqqət mərkəzində saxlayaraq, istehsal etdiyi məhsulların keyfiyyəti barədə onlarda dayanıqlı müsbət rəy yaratmaq "SƏBA" ticarət nişanı adı ilə çalışan şirkətlərin əsas məqsədidir. Missiyası - Müştəri məmnuniyyətini hər zaman ön planda tutaraq yüksək keyfiyyətlə xidmət göstərməkdir.SƏBA ASC ölkədə keyfiyyətli məhsulların istehsalı ilə seçilir. Buranın hər bir əməkdaşı keyfiyyətə cavabdehdir. Bütün SƏBA çalışanları məhsulların keyfiyyətinin artırılması və ona nəzarət edilməsində məsuliyyət hiss edərək istehsaldan başlayaraq məhsulun süfrələrə çatdırılmasınadək olan bütün mərhələlərdə müştərilərinin yanında olurlar.

SƏBA ASC hər il ölkə ərazisində fəaliyyət göstərən digər müəssisələr kimi maliyyə hesabatlarını vergiyə təqdim edir və verilən hesabatları rəsmi web sahifəsində ictimaiyyətlə paylaşır. Hal -hazırda maliyyə hesabatlarının verilmə dövrü olduğu üçün 2023-cü il hesabatları əl çatan deyildir. Məqalə ötən illərin göstəricilərinə əsasən yazılmaqdadır .

Maliyyə hesabatlarında təqdim olunan informasiya aşağıdakı kimi elementlər üzrə qruplaşdırılır: [R. Fətullayev və b. Beynəlxalq uçot və hesabat giriş (GAAP və İFRS əsasında), Bakı-2012].

-Aktivlər,

- Öhdəliklər,
- Xalis aktivlər (kapital),
- Gəlir,
- Xərclər,

Maliyyə hesabatları adətən qurumun fəaliyyətinin davam etməsi və müşahidə edilə bilən gələcəkdə fəaliyyətini davam etdirəcəyi ehtimalına əsasən hazırlanır. Beləliklə qəbul edilir ki, qurumun öz fəaliyyət həcmi nə qədər azalmaq istəyir və ya əhəmiyyətli dərəcədə azaltmağa nə niyyəti, nə də ehtiyacı vardır; əgər belə bir niyyət və ya ehtiyac mövcuddursa, maliyyə hesabatları digər əsaslarla hazırlanmalıdır və belə olan halda istifadə olunan əsaslar açıqlanmalıdır. Maliyyə hesabatlarının məqsədi qurumun maliyyə vəziyyəti, təsərrüfat-maliyyə fəaliyyətinin nəticələri və maliyyə vəziyyətindəki dəyişikliklər barədə çoxsaylı istifadəçilər üçün iqtisadi qərarların qəbul edilməsi baxımından əhəmiyyətli hesab olunan informasiyanın təmin edilməsidir. [Q.Abbasov, S.M.Səbzəliyev, Ə.Daşdəmirov və Quliyev, Ə.Sadıqov Mühasibat (maliyyə) uçotu. Bakı-2003]. Uzunmüddətli aktivlərin uçotunun təşkili və onlar haqqında dəqiq informasiyanın formalaşdırılması üçün onların əsaslandırılmış təsnifləşdirilməsi böyük əhəmiyyətə malikdir. Bu baxımdan "SƏBA" ASC-də uzunmüddətli aktivlərin təsnifatı əsasən nəzarət və amortizasiya siyasətinin tələbləri çərçivəsində aparılır. Müəssisədə istifadə olunan xüsusi proqram təminatlarının iş prinsipinə müvafiq olaraq uzunmüddətli aktivlərin təsnifatı proqramın texniki tələbləri əsasında formalaşır. Lakin "SƏBA" ASC-də vergi uçotu məqsədləri üçün uzunmüddətli aktivlər vergi məəcəlləsinin 114-cü maddəsinə əsasən təsnifatlaşdırılır. Müvafiq maddədə uzunmüddətli aktivlərin aşağıdakı kimi qruplaşdırılır.

- binalar, tikintilər və qurğular - 7 faizədək;
- maşınlar və avadanlıq – 20%-dək;
- yüksək texnologiyalar məhsulu olan hesablama texnikası üzrə – 25 faizədək;
- nəqliyyat vasitələri - 25 faizədək;
- iş heyvanları - 20 faizədək;
- geoloji-kəşfiyyat işlərinə və təbii ehtiyatların hasilatına hazırlıq işlərinə çəkilən xərclər - 25 faizədək;
- qeyri-maddi aktivlər - istifadə müddəti məlum olmayanlar üçün 10 faizədək, istifadə müddəti məlum olanlar üçün isə illər üzrə istifadə müddətinə mütənasib məbləğlərlə;
- digər əsas vəsaitlər - 20 faizədək;

Bütövlükdə "SƏBA" ASC-də uzunmüddətli aktivlərin tam uçotunu təmin etmək üçün qarşıya qoyulan əsas vəzifələr aşağıdakılardır:

- uzunmüddətli aktivlərin qəbulu, daxili hərəkəti, təmiri və xaric edilməsi üzrə əməliyyatların düzgün sənədləşdirilməsi və onların mühasibat uçotunda vaxtında əks etdirilməsi. Bütün qəbzlər, köçürmələr və sərəncamlar üçün sənədlərin düzgün tərtib edilməsi səbəbindən təşkilat obyektin zədələnməsi halında dəyişdirilməsi, habelə təmir və ya yenidən qurulması və obyekt istehsal fəaliyyətindən çəkildiyi təqdirdə alınması barədə bütün zəruri qərarlar qəbul edir. Təşkilat operativ qərar qəbul etməklə istehsalın dayanandırılması riskini azaldır və bununla da sahibkarlıq subyektinin iqtisadi təhlükəsizliyini artırır. Etibarlı məlumatlar sayəsində şirkət özünü mümkün maliyyə itkilərindən qoruyur.

- Uzunmüddətli aktivlər üzrə xərcləri maya dəyərinə daxil etmək üçün onların amortizasiyasının düzgün və vaxtında hesablanması. Hər hansı bir istehsalın təmin edilməsində böyük rol amortizasiyanın düzgün hesablanması ilə bağlıdır. Belə ki, bu əməliyyat vasitəsilə ehtiyat yaradılır. Bu ehtiyat sayəsində müəssisə istismar müddəti bitmiş obyektin dəyişdirilməsi üçün bir növ “təhlükəsizlik yastığı”na malikdir. Əvvəlcədən yığılmış vəsait olmadıqda, şirkət plana daxil edilməyən lazımsız xərclərlə üzləşir. Buradan belə nəticə çıxır ki, bu vəzifə müəyyən dərəcədə təsərrüfat subyektinin iqtisadi təhlükəsizliyinin lazımi səviyyədə saxlanmasına təsir göstərir;

- Uzunmüddətli aktivlərin mövcudluğuna və təhlükəsizliyinə, habelə onlardan səmərəli istifadəyə nəzarətin təmin edilməsi. İstehsal prosesi üçün əldə edilən təşkilatın əmlakına nəzarət, inventarlaşdırma, inventar nəticələrini və balans göstəricilərini tutuşdurmaq sayəsində ASC özünü itkilərdən, habelə istehsalı dayandırmaqdan qoruyur. Bu tədbirlər nəticəsində “SƏBA” ASC-nin pul ifadəsində ifadə olunan vəsait və obyektlərin gözlənilməz itkilərdən iqtisadi müdafiəsi təmin edilir, təsərrüfat subyektinin iqtisadi təhlükəsizliyi lazımi səviyyədə saxlanılır;

- cari və əsaslı təmirə ayrılan vəsaitlərin səmərəli istifadəsinə nəzarət. Bu tapşırığı yerinə yetirməklə “SƏBA” ASC özünü istehsalın durğunluğundan və ya ayrılmış resurslar hesabına onun tam dayanmasından qoruyur. Qeyd etmək lazımdır ki, “SƏBA” ASC-nin büdcəsindən ayrılan hər hansı vəsait məqsədyönlü xarakter daşıyır və müvafiq nəzarət tələb edir ki, vəsaitlər təyinatı üzrə heç bir artıqlıq olmadan xərclənsin. Bunun sayəsində sahibkarlıq subyekti əlavə xərclər çəkməyəcək və yaranan problemlərdən iqtisadi təhlükəsizliyini qoruyub saxlayacaq. Əsas vəsaitlərin uçotunun düzgün aparılması üçün onların qiymətləndirilməsinin vahid prinsiplərinin müəyyən olunması ASC-də uçotun təşkil prinsiplərində mühüm əhəmiyyətə malikdir. Çünki, müəssisənin cari dövrdə sərf etdiyi vəsaitin ona hansı müddətdə geri qayıtması maliyyə resurslarının səmərəli istifadəsi baxımından vacibdir. Mövcud bazar konyukturası və rəqabət mühiti müəssisələri dövriyyə vəsaitlərindən xüsusən də yüksək likvidliliyə malik pul vəsaitlərindən səmərəli istifadəsinə tələb edir. Bu onların maliyyə sabitliyinin təmin olunması baxımından əhəmiyyətlidir. Qəbul edilən əmlakın əsas vəsaitlərə aid edilməsinə iki mövqedən baxılır. Burada həm milli mühasibat uçotu standartlarının tələbləri həm də vergi məcəlləsinin tələbləri nəzərə alınır. Qeyd etmək lazımdır ki, vergi məcəlləsi əsas vəsaitlərə istifadə müddəti bir ildən çox olan və dəyəri 500 manatdan çox olan və Məcəllənin müvafiq maddəsinə uyğun olaraq amortizasiya edilməli olan maddi aktivlər kimi yanaşır. (13.-2.17. maddə) Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartın tələbi əsasən uzunmüddətə istifadə və gələcəkdə səmərə gətirməsidir. Standart dəyərlə bağlı heç bir məhdudiyət tələb etmir. Bu baxımdan rabitə müəssisələrində dəyəri 500 manatdan az olan lakin uzun müddətə istifadə olunan aktivlər ayrıca inventar kimi uçotu aparılır. “SƏBA” ASC-də əsasən dəyəri 500 manatdan çox olan və uzun müddətə istifadə olunan aktivlər əsas vəsaitlərə aid edilir. Qiymətləndirilməsi və ilkin uçotu zamanı əsas vəsaitlərin alınması, daşınması, quraşdırılması bir sözlə istismara verilənədək çəkilən bütün xərclər ilkin dəyərə aid edilir və bu dəyərlərdə balansə götürülür. Uzunmüddətli aktivlərin mədaxilinin uçotu mədaxil olunan vəsaitin dəyərindən və mənbəyindən asılı olaraq fərqlidir. Müəssisəyə uzunmüddətli aktivlər əsasən

aşağıdakı mənbələrdən daxil ola bilər. 1) yeni tikilmiş obyektlərin istifadəyə verilməsi; 2) başqa təşkilatlardan əvəzsiz daxil olması; 3) nizamnamə kapitalına pay qoyuluşu şəklində; 4) kənar müəssisə və şəxslərdən satın alınmaqla;

Uzunmüddətli aktivlər satıldıqda və ya istismar müddəti bitdikdə müəssisənin balansından silinir və təsərrüfatdan çıxması ilə bağlı aparılan əməliyyatlar mühasibat hesablarında əks etdirilir. Uzunmüddətli aktivlər satıldıqda bir neçə əməliyyat ardıcılıqla həyata keçirilir. İlk növbədə satılan Uzunmüddətli aktivin ilkin dəyəri və satış anına kimi hesablanan köhnəlmə məbləği müvafiq hesablardan satış hesabına silinir. Qalıq dəyərində əlavə dəyər vergisi əlavə olunaraq hesablanır. Əsas vəsaitlərin satışı uçota alınan hesabın debeti ilə krediti müqayisə edilərək müqayisə edilərək yaranan mənfəət və ya zərər satış hesabından mənfəət və ya zərər hesabına köçürülür.

"SƏBA" ASC-də uzunmüddətli aktivlərin daxil olmasına da, amortizasiyasının da, xaric olmasına da mühasibat hesabatlarında əks olunduğunu qeyd etdim. İndiyə, 2022-ci il hesabatının kiçik bir hissəsiylə tanış olaq. 2022-ci ildə "SƏBA" ASC və onun törəmə şirkətlərinin cəmi gəlirləri 83 milyon 892 min manat təşkil edib. Marja ASC-nin konsolidə edilmiş maliyyə hesabatlarına istinadən xəbər verir ki, ötən il cəmi xərclər 79 milyon 578 min manat təşkil edib. Gəlirlər xərcləri üstələdiyindən "SƏBA" ötən ili 4 milyon 314 min manat əməliyyat mənfəəti ilə başa vurub. [marja.az] Hər il maliyyə hesabatların ictimaiyyətə açıq elan edən Səba-ın uzunmüddətli aktivləri ötən il 54milyon 364 min 342 manat dəyərində olmuşdur.

uzunmüddətli aktivlər		
əsas vəsaitlərin dəyəri	35034263.93	
maşınlar və avadanlıq	16317623.08	
nəqliyyat vasitələri	1694727.13	
bina və digər tikililər	11943506.42	
digər əsas vəsaitlər	5078407.9	
qeyri- maddi aktivlər		
qeyri- maddi aktivlərin dəyəri	191850.67	
istifadə müddəti bəlli olmayan qeyri-maddi aktivlərin dəyəri	177994.66	
istifadə müddəti bəlli olan qeyri-aktivlərin dəyəri	13856.01	
<i>səhmlər və iştirak payları üzrə maliyyə qoyuluşları</i>	4783360	
Sair uzunmüddətli aktivlər		
gələcək dövrün xərcləri	1060420.4	
kapitalaşdırma üçün aktivlər	798108.58	
Digər aktivlər	12496338.76	
CƏMI UZUNMÜDDƏTLİ AKTİVLƏR	54364342.34	

Ədəbiyyat siyahısı.

- 1.səba.az
2. R. Fətullayev və b. Beynəlxalq uçot və hesabat girişi (GAAP və İFRS əsasında), Bakı-2012
3. Q.Abbasov, S.M.Səbzəliyev , Ə.Daşdəmirov V Quliyev, Ə.Sadıqov Mühəsibat (maliyyə) uçotu. Bakı-2003
- 4.marja.az

Aytac Khaliqzade

**Valuation of long-term assets in SABA OJSC
Summary**

The article talks about SABA OJSC and valuation of long-term assets. From the first day of its activity, the goal of "SABA" has been consumer satisfaction, high professionalism, and a production process that implies an approach with care for nature. This relationship is always relevant and focused. The regular application of innovations, the breeding and cultivation process based on the latest practices in the field of agriculture constitute the main line of the company's success. SABA stands out for its transparency. Last year, the long-term assets of Saba, which annually announces its financial statements to the public, were worth 54 million 364 thousand 342 AZN.

Keywords: SABA, financial reporting, non-current assets

Айтач Халикзаде

**Оценка долгосрочных активов в ОАО САБА
Краткое содержание**

В статье говорится об ОАО «САБА» и оценке долгосрочных активов. Целью «САБА» с первого дня своей деятельности является удовлетворение потребностей потребителей, высокий профессионализм и производственный процесс, предполагающий подход с заботой о природе. Эти отношения всегда актуальны и целенаправленны. Регулярное применение инноваций, процесс селекции и выращивания, основанный на новейших практиках в области сельского хозяйства, составляют основную линию успеха компании. SABA отличается своей прозрачностью. В прошлом году долгосрочные активы Saba, которая ежегодно публикует свою финансовую отчетность, оценивались в 54 миллиона 364 тысячи 342 маната.

Ключевые слова: САБА, Финансовая отчетность, долгосрочные активы

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 09.01.2024

Çapa qəbul olunma tarixi: 02.02.2024

**Rəyçi: Novruz Hüseynov
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.**